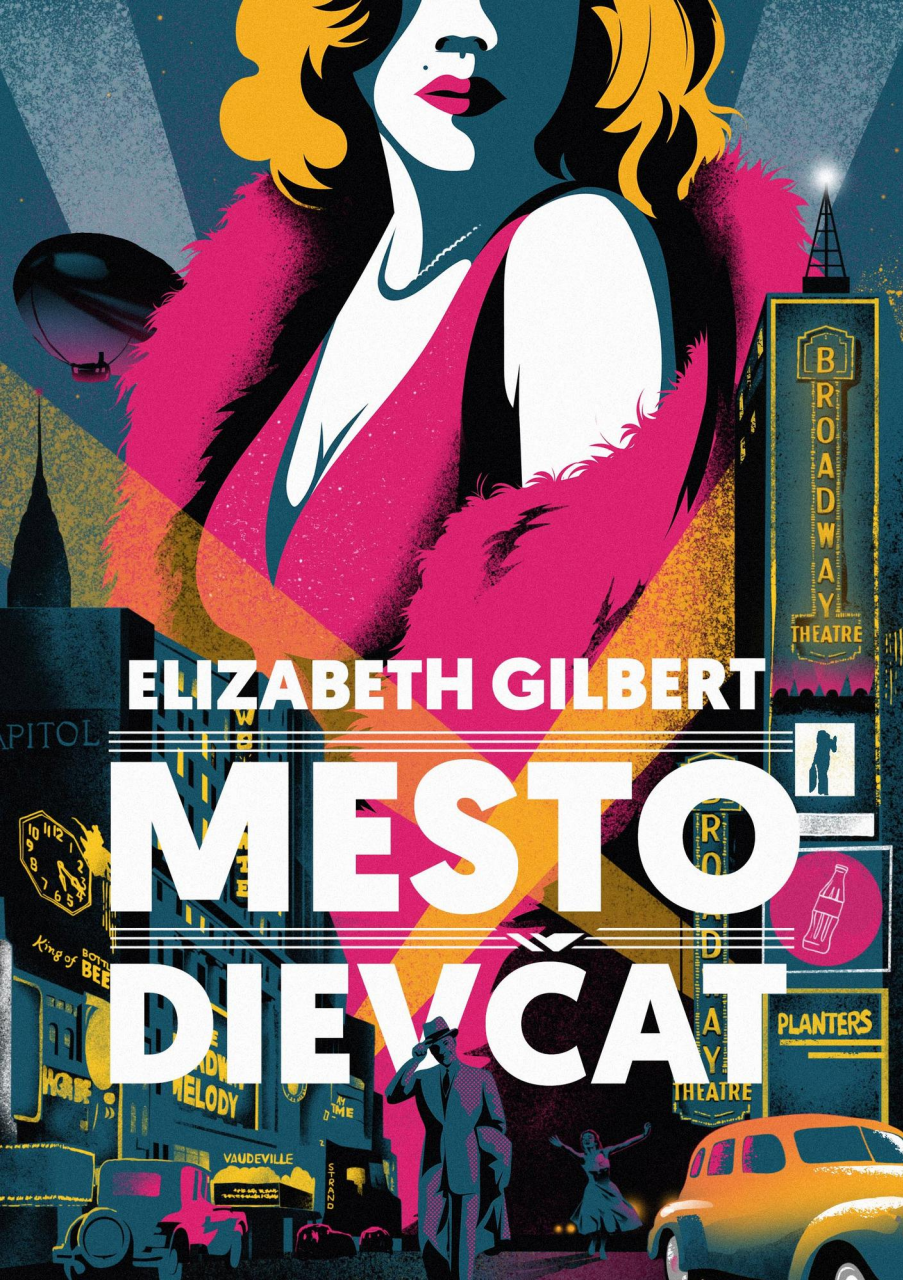

ELIZABETH GILBERT

MESTO
DIEVČAT

MESTO
DIEVČAT

MESTO DIEVČAT

ELIZABETH
GILBERT

Z angličtiny preložila
TAMARA CHOVANOVÁ

slovar

Copyright © Elizabeth Gilbert 2019

All rights reserved.

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2020

Translation © Tamara Chovanová 2020

ISBN 978-80-556-4251-2

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Margaret Cordiovej –

mojim očiam, ušiam, mojej najdrahšej priateľke

Budete robiť pochabosti,

ale robte ich s nadšením.

COLETTE

NEW YORK APRÍL 2010

Jedného dňa som dostala list od jeho dcéry.

Od Angely.

Za tie dlhé roky som veľa ráz myslela na Angelu, ale toto bola len naša tretia vzájomná komunikácia.

Prvý raz som s ňou bola v kontakte, keď som jej v roku 1971 šila svadobné šaty.

Druhý raz mi poslala oznámenie, že otec zomrel.

To bolo v roku 1977.

Teraz mi oznámila, že pred pár dňami jej zomrela mama. Neviem, čo odo mňa Angela čakala, ako prijmem tú správu. Možno si myslela, že sa budem cítiť zasvätená. Nepredpokladala som, že by to mienila zlomyseľne. Angela nie je taká. Je to dobrá žena, navyše zaujímavá.

Ale veľmi ma prekvapilo, že Angelina matka sa dožila takého vysokého veku. Domnievala som sa, že zomrela už dávnejšie, pred mnohými rokmi. Všetci si to mysleli. (Ale prečo sa čudujem, že niekto sa

dožil vysokého veku, keď aj ja sa držím na svete ako kôrovec na dne člna? Isto nie som jediná stará žena, čo sa ešte vždy motá po New Yorku a odmieta opustiť svet aj majetok.)

Najviac ma zaujala posledná veta Angelinho listu.

„Vivian,“ napísala Angela, „keďže moja mama už zomrela, mohli by ste mi povedať, čo ste boli môjmu otcovi?“

Hm, no dobre.

Čo som vlastne bola jej otcovi?

Iba on by mohol odpovedať na tú otázku. A keďže so svojou dcérou o mne nikdy nehovoril, nepatrí sa, aby som povedala Angele, čo som preňho znamenala.

Zato jej môžem povedať, čo znamenal on pre mňa.

JEDEN

V lete 1940, mala som vtedy devätnásť rokov a bola som dosť naivná, rodičia ma poslali bývať k tete Peg, ktorá vlastnila v New Yorku divadelnú spoločnosť.

Nedávno ma vyhodili z Vassarovej vysokej školy, lebo som nechodila na prednášky, a preto som v prvom ročníku nezložila ani jednu skúšku. Nebola som taká hlúpa, ako sa zdá podľa známk, ale človeku veľmi nepomôže, keď neštuduje. Späťne si vôbec nespomínam, čo som vlastne robila celý ten čas, ktorý som mala stráviť na prednáškach, ale – ako sa poznám – zrejme som bola veľmi zaujatá svojou vizážou. (Spomínam si, že v ten rok som sa usilovala zvládnuť natáčanie vlasov dozadu, čo je kadernícka technika, ktorá pre mňa bola hrozne dôležitá a dosť zložitá, no nie *v štýle Vassaru*.)

Nikdy som si na Vassare nenašla svoje miesto, hoci tam bolo dosť miesta. Do tej školy chodili rozličné typy dievčat a vytvárali skupinky, ale ani jedna nevzbudila moju zvedavosť a nemala som pocit, že sa do nej hodím. V tom roku chodili na Vassar politické revolucionárky – nosili seriózne čierne nohavice a diskutovali o svojich názoroch na medzinárod-

né udalosti. No všimla som si tie čierne nohavice, zdali sa mi fascinujúco šik – ale iba ak neboli napchaté vrecká. A na Vassar chodili aj dievčatá, ktoré patrili medzi odvážne akademické bádateľky a bolo im súdené, aby sa z nich stali lekárky a právničky, dávno predtým, než sa tomu venovalo viac žien. Mohli ma zaujímať aspoň tie, ale nie. (Už len preto, lebo som ich nevedela rozoznať. Všetky nosili rovnaké neforemné vlnené sukne, vyzerali, akoby ich ušili zo starých svetrov, a to ma dosť deprimovalo.)

Niežeby na Vassare neboli príťažlivé dievčatá. Boli tam sentimentálne milovníčky stredoveku s laními očami, tie boli celkom pekné, a zopár nadutých umelkýň s dlhými vlasmi, ako aj ušľachtilých príslušníčok smotánky s profilom talianskeho chrtíka – ale nespriatelila som sa s nimi. Možno preto, lebo som mala pocit, že všetci v tej škole sú múdrejší ako ja. (Nebola to celkom paranoja mladosti, do dnešného dňa si hovorím, že všetci tam boli múdrejší ako ja.)

Pravdupovediac, nechápala som, čo robím na vysokej škole, odhliadnuc od toho, že som mala naplniť osud, a jeho zmysel mi nikto nevysvetlil. Od raného detstva mi hovorili, že budem študovať na Vassare, ale nikto mi nepovedal prečo. Načo mi to bolo? Čo som tým mala získať? A prečo som bývala v tej smradľavej malej izbe na internáte s budúcou spoločenskou reformátorkou?

V tom čase mi učenie liezlo krkom. Celé roky som študovala na dievčenskej škole Emmy Willardovej v Troyi v štáte New York, tam ma učili brilantné ženy, absolventky univerzít Siedmich sestier – nestačilo to? Od dvanástich rokov som chodila do internátnej školy a možno som mala pocit, že stačilo. Koľko kníh musí človek prečítať, aby dokázal, že vie čítať? Už som vedela, kto bol Karol Veľký, a tak som si pomyslela, že by mi mohli dať pokoj.

Krátko po nástupe do prvého ročníka na Vassare som v Poughkeepsie objavila bar, kde predávali lacné pivo a živá džezová kapela hrala do neskorej noci. Našla som spôsob, ako sa vykradnúť zo školy a obsadiť si miesto v bare (najčastejšie som unikala cez otvorené zácho-

dové okienko a nasadla som na ukrytý bicykel – poviem vám, bola som nočnou morou internátnej dozorkyne), a preto mi zavčasu ráno nešli do hlavy pravidlá latinskej deklinácie, lebo som zvyčajne mala opicu.

A boli aj iné prekážky.

Napríklad – musela som vyfajčiť kopu cigariet.

Skrátka a dobre, mala som čo robiť.

Preto som z celého ročníka, v ktorom bolo 362 bystrých mladých žien, skončila na 361. mieste. Keď to počul otec, zdesene poznamenal: „Preboha, čo robila tá posledná?“ (Vysvitlo, že mala detskú obrnu, chudera.) A tak ma z Vassaru poslali domov – chvalabohu – a láskavo ma požiadali, aby som sa nevrátila.

Moja mama si nevedela rady. Čo so mnou? Ani za najlepších okolností sme si neboli blízke. Mala vášnivo rada kone, a keďže som nebola kôň ani ma kone nefascinovali, nikdy sme sa nemali o čom rozprávať. Za to, že ma vyhodili z Vassaru, sa tak hanbila, že sa na mňa nevedela ani pozrieť. Mama na rozdiel odo mňa úspešne vyštudovala na Vassarre, ďakujem pekne. (Narodená 1915. Dejiny a francúzština.) Jej dedičstvo – ako aj štedré finančné dary každý rok – mi zaistilo prijatie do tej váženej inštitúcie, a teraz pozrite na mňa. Vždy keď okolo mňa prechádzala na chodbe v našom dome, kývla mi hlavou ako kariérna diplomatka. Zdvorilo, ale mrazivo.

Ani otec nevedel, čo so mnou, hoci mal plné ruky práce, keď viedol svoju hematitovú baňu, a veľmi si netrápil hlavu problematickou dcérou. Pravda, sklamala som ho, ale mal väčšie starosti. Bol priemyselník a izolacionista a vojna v Európe ho desila, bál sa, čo bude s jeho podnikom. Predpokladám, že to ho naplno zamestnávalo. Stačilo.

Pokiaľ išlo o môjho staršieho brata Waltera, dosahoval veľké úspechy na Princetone a nevenoval mi pozornosť, iba neschvaľoval moje nezodpovedné správanie. Walter v živote neurobil nič nezodpovedné. Jeho spolužiaci v internátnej škole si ho tak vážili, že mu dali prezývku, a to si nevymýšľam – *Velvyslanec*. Teraz študoval strojné inžinier-

stvo, lebo chcel budovať infraštruktúru, ktorá by pomohla ľuďom na celom svete. (K môjmu zoznamu hriechov pripočítajte, že na rozdiel od neho som si nebola istá, čo znamená slovo „infraštruktúra“.) Hoci Walter nebol odo mňa oveľa starší – iba o dva roky –, už od malička sme sa spolu nehrávali. Brat odložil bokom detské hračky, keď mal asi deväť rokov, a medzi tie detské hračky som patrila aj ja. Nebola som súčasťou jeho života a vedela som to.

Moje priateľky sa pohli v živote ďalej. Mierili na univerzitu, do práce, do manželstva, do dospelosti – o nič z toho som nemala záujem ani som tomu nerozumela. Takže v mojom okolí nebol nikto, komu by na mne záležalo alebo by ma zabával. Bola som unudená, nepokojná. Nuda ma trápila ako hlad. Prvé dva júnové týždne som udierala tenisovou loptičkou do steny našej garáže a ustavične som si popískovala *Little Brown Jug*, až som rodičom začala liezť na nervy a poslali ma bývať k tete do mesta. Pravdupovediac, ani som sa im nečudovala.

Možno si robili obavy, že v New Yorku sa zo mňa stane komunista alebo narkomanka, ale čokoľvek bolo lepšie než počúvať, ako dcéra donekonečna udiera loptičkou do steny.

Tak som sa teda dostala do mesta, Angela, a tam sa to všetko začalo.

Do New Yorku ma poslali vlakom – a bol to parádny vlak. Empire State Express rovno z Uticy. Ligoťavý, pochrómovaný, dopravný prostriedok dcéry-delikventky. Zdvorilo som sa rozlúčila s otcom aj s mamou, podala som batožinu zriadencovi s červenou čiapkou, cítila som sa dôležitá. Celú cestu som presedela v reštauračnom vozni, popíjala som sladové mlieko, jedla hruškový kompót, fajčila a listovala v časopisoch. Vedela som, že ma vykázať z domu, ale... vo veľkom štýle!

Vtedy boli vlaky parádnejšie, Angela.

Sľubujem, že urobím, čo bude v mojich silách, aby som neomieľala stále dookola, aké bolo za mojich čias všetko lepšie. Keď som bola

mladá, liezlo mi na nervy, keď starí ľudia takto vzdychali. (*Nikoho to nezaujíma! Nikomu nezáleží na tvojom zlatom veku, ty mékajúca koza!*) A rada by som vás uistila, že mnohé veci v štyridsiatych rokoch *neboli* lepšie. Dezodoranty a klimatizácia boli žalostné, všetci hrozne smrdeli, najmä v lete. Okrem toho tu bol Hitler. Ale vlaky boli v tých časoch bezpochyby lepšie. Kedy si naposledy mala príležitosť vychutnávať vo vlaku sladové mlieko a cigarety?

Do vlaku som nastúpila v elegantných modrých šatách z umelého hodvábu so vzorom škovránkov, okolo výstrihu mali jemné ornamenty, úzku sukňu a na bokoch hlboké vrecká. Živo si pamätám tie šaty, lebo nikdy nezabudnem na to, čo majú ľudia oblečené, ušila som si ich navyše sama. A ušila som ich pekne. Dlhé dopoly lýtok, pôsobili koketne, efektne. Spomínam si, že som do nich na pleciach všila vypchávk, zúfalo som chcela vyzeráť ako Joan Crawfordová – hoci neviem, či sa mi to podarilo. So skromným zvonovitým klobúkom a s modrou kabelkou požičanou od mamy (plnou kozmetiky, cigariet, nič iné som tam nemala) som nevyzerala ako siréna strieborného plátna, skôr ako to, čo som skutočne bola – devätnásťročná panna na ceste k príbuznej.

Túto devätnásťročnú pannu sprevádzali do New Yorku dva obrovské kufre – jeden plný šiat, úhladne zložených v hodvábnom papieri, v druhom látky, ozdoby a šijacie potreby, aby som si mohla ušit ďalšie šaty. Okrem toho sa so mnou viezla debnička so šijacím strojom, ťažkým a nesprátnym, ktorý bolo náročné prepravovať. Ale bolo to moje dementné, krásne dvojča a nemohla som bez neho existovať.

A tak putoval so mnou.

Ten šijací stroj – a všetko, čo mi priniesol do života – som mala vďaka starej mame Morrisovej, tak chvíľu budem hovoriť o nej.

Možno keď si prečítaš slová „stará mama“, Angela, vybaví sa ti v mysli milá stará dáma s bielymi vlasmi. Ale moja stará mama nebola

taká. Bola vysoká, vášnivá, starnúca koketa s vlasmi odfarbenými do mahagónova, pohybovala sa životom v oblaku parfumu a klebiet a obliekala sa ako cirkusantka.

Bola to najfarbistejšia žena na svete – a myslím to vo všetkých významoch slova „farbista“. Stará mama nosila zamatové šaty v zložitých farbách – neoznačovala ich jednoducho ružová, bordová či modrá ako ostatní ľudia bez fantázie, ale hovorila, že má šaty farby „ružového popola“, „kordovánu“ alebo „della Robbia“. Mala prepichnuté uši, čo úctyhodné dámy v tých časoch nemali, a vlastnila niekoľko šperkovníckych plných lacných aj drahých retiazok, náušník a náramkov. Mala motoristický kostým na popoludňajšie jazdy po vidieku a klobúky také veľké, že v divadle museli byť odložené na samostatnom sedadle. Obľubovala mačiatka a kozmetiku si objednávala poštou, vzrušovali ju články v bulvárnych plátkoch o senzáčných vraždách a bola známa ako autorka romantických veršov. Ale stará mama mala nadovšetko rada *drámu*. Išla na každú hru a predstavenie, ktoré uvádzali v meste, a zbožňovala aj filmy. Často ma brávala so sebou, lebo sme mali rovnaký vkus. (Starej mame Morrisovej aj mne sa páčili príbehy, v ktorých nevinné dievčatá vo vzdušných šatách uniesli nebezpeční muži s desivými klobúkmi a zachránili ich iní muži s hrdou bradou.)

Samozrejme, zbožňovala som ju.

Ale zvyšok rodiny ju nezbožňoval. Moja stará mama uvádzala do rozpakov všetkých okrem mňa. Najväčšmi sa za ňu hanbila jej nevesta (moja mama), lebo tá nikdy *nebola* frivolná a zakaždým, keď ju videla, vražtila tvár, a raz sa o nej vyjadrila ako o „večnej adolescentke“.

Iste nemusím spomínať, že moja mama nepísala verše.

Ale šiť ma naučila práve stará mama Morrisová.

Moja stará mama bola majstrovská krajčírka. (Šiť ju naučila jej stará mama, ktorej sa podarilo postúpiť z waleskej prisťahovalkyne

a slúžky na zámožnú americkú dámu, na čom malo nemalú zásluhu to, že šikovne narábala s ihlou.) Moja stará mama chcela, aby som aj ja bola šikovná krajčírka. Tak keď sme práve necmúľali v kine karamelky alebo nečítali si navzájom články o obchode s bielymi otrokynami, spolu sme šili. A to bol vážny biznis. Stará mama Morrisová sa nebála vyžadovať odo mňa vynikajúce dielo. Urobila desať stehov a ďalších desať stehov som musela urobiť ja – a ak moje stehy neboli také dokonalé ako jej, tie moje vypárala a donútila ma pichať ihlou znova. Naučila ma narábať s takými náročnými materiálmi ako sieťovina a čipka, kým som sa neprestala báť akejkoľvek látky, aj keď bola nevyspytateľná. A tá štruktúra! A vypchávky! Ako dvanásťročná som vedela šikovne ušiť korzet (s kosticami a so všetkým, čo k tomu patriť) – hoci zhruba od roku 1910 nikto okrem starej mamy Morrisovej korzet s kosticami nepotreboval.

Aj keď pri šijacom stroji vedela byť prísna, nebola som pod jej vedením otrávená. Jej kritika pichla, ale nebolela. Oblečenie ma tak fascinovalo, že som sa chcela naučiť šiť, a vedela som, že chce vo mne len podporovať talent.

Chválila málokedy, ale lahodilo to mojim prstom. Išlo mi to čoraz šikovnejšie.

Keď som mala trinásť, kúpila mi šijací stroj, ktorý ma neskôr sprevádzal vlakom do New Yorku. Štíhla čierna singerka 201, vražedne silná (zvládla šiť aj kožu, s tou mašinou som mohla očalúniť aj bugatti!). Do dnešného dňa som nedostala lepší darček. Tú singerku som si vzala aj do internátnej školy a vďaka nej som získala obrovskú moc v spoločnosti privilegovaných dievčat, ktoré sa rady parádili, ale nevedeli si ušiť šaty. Len čo sa v škole rozchýrilo, že dokážem ušiť čokoľvek – a naozaj som to dokázala –, dievčatá zo školy Emmy Willardovej mi podchvíľou klopli na dvere, prosili ma, aby som im vypustila záševky či opravila švíky alebo okamžite prešla spoločenské šaty ich staršej sestry na ich postavu. Celé roky som strávila sklonená nad singerkou

ako nad guľometom a oplátilo sa to. Stala som sa obľúbená – a na internátnej škole záleží iba na tom. Alebo aj inde.

Mala by som podotknúť, že druhým dôvodom, prečo ma stará mama naučila šiť, bolo to, že som mala zvláštnu postavu. Od útleho detstva som bola vysoká, štíhla. Až veľmi. Dospievanie prišlo a odišlo a ja som bola čoraz vyššia. Celé roky som nemala poriadne prsia, zato som mala nekonečne dlhý trup. Ramená aj nohy boli ako vetvy mladých stromčekov. Nič, čo som si mohla kúpiť v obchode, mi nesedelo, takže bolo jednoduchšie ušiť si šaty doma. A stará mama Morrisová – Pánboh jej daj slávu večnú – ma naučila obliekať sa tak, aby to lichotilo mojej výške, aby som nevyzerala ako žena na chodúľoch.

Ak sa ti zdá, že sa o sebe vyjadrujem znevažujúco, nie je to tak. Len hovorím fakty – bola som dlhá a vysoká a to bolo všetko. Mohol so mnou orechy ráňať. A ak to vyzerá, akoby som ti chcela porozprávať o škaredom kačiatku, ktoré prišlo do mesta a zistilo, že je predsa len pekné – nijaké strachy, tak to nebolo.

Vždy som bola pekná, Angela.

Ba čo viac, vždy som to vedela.

Určite práve pre moju krásu príťažlivý muž v Empire State Expresse na mňa uprene hľadel, keď som popíjala sladové mlieko a jedla hruškový kompót.

Napokon podišiel ku mne a spýtal sa, či mi môže pripáliť cigaretu. Poďakovala som sa mu a on si sadol a začal flirtovať. Jeho pozornosť ma vzrušovala, ale nevedela som flirtovanie opätovať. A tak som reagovala na jeho návrhy tým, že som pozerala cez okno a predstierala som hlboké zamyslenie. Mierne som sa mračila, chcela som vyzeráť vážne a dramaticky, ale pravdepodobne to skôr pôsobilo, akoby som bola krátkozraká a zmätená.

Táto situácia by vyzerala rozpačitejšie, než sa zdá, keby ma nakoniec nerozptyľil môj odraz v okne, a to ma na dlhú chvíľu zamestnalo. (Prepáč, Angela, ale byť uchvátená vlastným výzorom patrí k tomu, keď je dievča mladé a pekné.) Ukázalo sa, že ani tento príťažlivý neznámy nebol taký zaujímavý ako tvar môjho obočia. Nielenže ma zaujalo, ako pekne som si ho vytrhala – hoci som bola absolútne uchvátená jeho líniou –, ale v to leto som sa učila zdvihnúť len jedno obočie ako Vivien Leighová vo filme *Odviata vetrom*. Cvičenie tohto triku si vyžadovalo sústredenosť, čo si isto vieš predstaviť. Takže vidíš, ako čas plynul a stratila som sa vo vlastnom odraze.

Keď som najbližšie zdvihla pohľad, už sme vchádzali na stanicu Grand Central a mal sa začať môj nový život. Ten príťažlivý muž bol dávno preč.

Ale nijaké strachy, Angela – ešte prišlo veľa iných príťažlivých mužov.

Aha! Mala by som ti povedať – keby si rozmýšľala, čo sa s ňou stalo –, že stará mama Morrisová zomrela asi rok predtým, než ma vlak dopravil do New Yorku. Skonala v auguste 1939, pár týždňov predtým ako som mala nastúpiť na Vassar. Jej smrť nás neprekvapila – celé roky to s ňou išlo dolu kopcom –, ale aj tak ma tá strata (strata najlepšej priateľky, učiteľky, dôverníčky) zdrvila.

Vieš čo, Angela? Jej smrť možno súvisela s tým, prečo som v prvom ročníku na vysokej škole mala také mizerné výsledky. Možno som predsa len nebola taká zlá študentka. Možno som len bola smutná.

Táto možnosť mi zišla na um až teraz, keď ti píšem.

Ach bože!

Niekedy človeku trvá večnosť, kým si niečo uvedomí.